

Epistolari J. V. Foix & Joan Gili

Foix & Gili (2021): J. V. Foix i Joan Gili, *Entre llibres i llibres*, Barcelona: Edicions 62.

LAURA VILARDELL

Northern Illinois University

lvilardell@niu.edu

Un epistolari és un testimoni autèntic de les vivències dels seus protagonistes i en moltes ocasions es tracta, també, d'una font primària cabdal per traçar amb més detall el perfil biogràfic dels corresponents. Aquest és el cas de la correspondència entre J. V. Foix (1893-1987) i Joan Gili i Serra (1907-1998), que ressegueix el paper de l'intel·lectual durant la guerra civil i la postguerra i les vicissituds de l'entorn social en què hom viu.

La nissaga familiar dels Gili com a editors va decidir el rumb del jove Joan. Ja el seu avi patern, Joan Gili i Montblanch va fundar l'editorial Juan Gili Editor, i el 1902, el seu oncle Gustau va engegar la tan exitosa editorial Gustavo Gili, avui encara activa. El pare de Joan Gili, Lluís, també en va fundar una, Luis Gili Editor, però malgrat el que havia planejat, el seu hereu, Joan, no es va fer càrrec de l'editorial paterna. En canvi, va obrir-se camí a Londres. Convidat el 1933 per Henry Warren a través d'una relació epistolar, Joan Gili va veure que aquella ciutat li donaria potser la projecció internacional que no trobava a Barcelona i, juntament amb Warren, el 1935 va obrir-hi una llibreria: The Dolphin Bookshop. Amb els anys i la renúncia de Warren, l'any 1938 la petita llibreria va començar a oferir serveis editorials i el 1941 ja s'havia consolidat com a editorial de referència de publicacions d'àmbit hispànic en anglès i en castellà, amb un lloc destacat per als llibres catalans traslladats a l'anglès: The Dolphin Book Publishing House. Els estudis que tinc en curs sobre l'activitat intel·lectual i editora de Joan Gili a Anglaterra i també sobre la recepció de l'*Introductory Catalan Grammar* permetran fer-se càrrec de la seva transcendència.

Un dels atractius més destacats de la correspondència que conté el volum ressenyat és l'admiració i respecte mutus entre els seus protagonistes. Es portaven catorze anys de diferència, i Foix es va afanyar a introduir Gili als cercles de la intel·lectualitat barcelonina dels anys 30, per exemple, proposant-li de col·laborar al diari *La Publicitat*. Més tard, Foix celebrava els èxits professionals de Gili, com per exemple quan explica que el catàleg de The Dolphin Bookshop «l'he festejat com un infant» (carta de 18 de maig de 1937). L'amistat sembla ferma i no s'atura ni quan els dos corresponents deixen de tenir lligams familiars. La germana de Gili, Victòria, s'havia casat amb Foix el 1931 i el matrimoni naufragà el 1948. Aquest epistolari confirma la indissoluble relació entre els dos intel·lectuals i les visites a can Foix per part de Gili, sempre que les seves ocupacions, durant les visites llamepec que feia a Catalunya, li ho permetien.

El llibre s'estructura en quatre parts diferenciades: la presentació de la biografia de Joan Gili, escrita per Josep Mengual; la presentació del material per part de la curadora de l'edició, Margarida Trias; el gruix de correspondència anotada, i, finalment, els apèndixs.

La presentació de Mengual, de catorze pàgines, és una síntesi amb força detalls de la vida professional de Gili, amb un èmfasi especial en el seu entorn i també en el catàleg de The Dolphin Book (i no tant en la seva faceta de curador de manuscrits). Fa petits esments a Foix, però no s'hi atura gaire. A la bibliografia s'hi poden trobar diverses fonts documentals sobre l'activitat de Gili, tot i que al llarg del text trobem a faltar notes a peu de pàgina que facilitin una millor comprensió dels textos o proporcionin bibliografia addicional.

La correspondència, que va des de 1935 a 1983, consta de trenta-cinc cartes, vint-i-set de Foix i només vuit de Gili, i es pot dividir en tres períodes ben diferenciats: abans de la dissolució del matrimoni entre J. V. Foix i Victòria Gili (1935-1938) amb un total de dotze cartes, totes de Foix; després de la separació (1946-1960) amb un total de vint-i-una cartes (atorze de Foix i set de Gili), tot i que des de 1953 a 1959 no n'hi ha; i finalment els últims anys, en ocasió del 90è aniversari de Foix, dues cartes el 1983 (una de cada corresponent). Si bé és cert que la relació epistolar conclou el 1983, és imprecís pensar que hi havia flux de correspondència fins a aquell moment. L'edició de les cartes és feta amb cura, amb un gran gruix de notes a peu de pàgina destinades a aclarir passatges i proposar lectures complementàries.

Els temes de què tracten es poden classificar en quatre: vicissituds econòmiques, activitats professionals i intel·lectuals, participació en les iniciatives de defensa de la cultura catalana i, finalment, la petja de la guerra. La guerra i la postguerra, tot i que se'n parla de passada, són el teló de fons de totes les converses. Un dels testimonis més crus que s'hi poden trobar és una frase de Foix relativa a un bombardeig: «les cases de cinc pisos són arrencades com un queixal» (20 febrer de 1938). De retruc, també hi ha comentaris sobre l'escassetat de recursos. Així, Foix es queixava que no trobava matèries primeres per poder fer rutllar la pastisseria, heretada dels pares, i també es planyia de no poder trobar cigarretes: «em costa escriure sense nicotina» (3 de maig de 1938). Gili intentava cobrir aquestes necessitats enviant provisions a can Foix, per a ell i sa germana Victòria. Anys més tard fou Foix qui demanà a Gili què necessitava, fruit de la situació que es vivia a la Gran Bretanya.

Des del punt de vista intel·lectual, surt a la llum la idea prematura de Gili de confeccionar un diccionari català-anglès / anglès-català (carta de 29 de maig de 1938), cinc anys abans de l'aparició de la *Introductory Catalan Grammar* (1943). Hi té cabuda també un seguit de referències a la repressió contra la cultura catalana, sobretot als primers anys de la postguerra, coincidint amb la publicació foixiana de *Les irrealis omegues*. Foix mateix deia que s'havia de conformar amb les resenyes del llibre que apareixien en les publicacions clandestines, perquè els diaris i revistes «no en parlen» (23 gener de 1951). De lluny estant, Gili

intentava ser present en iniciatives vinculades a la cultura del país. Prova d'aquest fet és l'interès que mostrava per ser delegat de la Institució de les Lletres Catalanes, ja el 1938, o subscriptor de la flamant revista *Serra d'Or*, a principis de la dècada de 1960. Tot i que no s'esmenta específicament a la correspondència, també cal fer palesa la seva intervenció als Jocs Florals a l'exili o a la fundació de l'Anglo-Catalan Society.

Els apèndixs són tres: el primer reproduceix les felicitacions de Nadal enviades per Gili i la seva dona, Elizabeth MacPherson, entre 1961 i 1973, i dues de Foix als Gili de 1943-44 i 1944-45, amb poemes aleshores encara no recollits en volum. El segon apèndix es titula «Foix en anglès» i presenta l'original i la traducció anglesa, deguda a Gili, de «Declamava jo tot sol mentre abocava cabassades de sal a la bóta» (1947). I el tercer, «Recepció de *Sol, i de dol*», inclou un díptic que el llibrer Joaquim Estrems va publicar amb la recepció «primeríssima» del volum.

L'epistolari constitueix un valuós document de primera mà per il·luminar les relacions entre dos intel·lectuals amics en uns anys crucials, la trajectòria de tots dos i, alhora, la tasca editorial de Gili. El llibre, una iniciativa de la Fundació J. V. Foix, s'inscriu en el seu esforç per difondre la personalitat i l'obra de l'escriptor i és digne de tots els encomis. Per bé que l'epistolari no és gaire nodrit, el lector podrà trobar-hi una bona font documental d'aquells anys de reclusió intel·lectual catalana, dins i fora de les nostres fronteres.

L'humor constructiu. Vindicació de la Colla de Sabadell

GEMMA BARTOLÍ MASONS

Universitat Autònoma de Barcelona

gemma.bartoli@uab.cat

FOGUET & GASSOL (2020): Francesc Foguet i Olívia Gassol (eds.), *L'humor constructiu. Vindicació de la Colla de Sabadell: Joan Oliver, Francesc Trabal i Armand Obiols*, Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat; «Biblioteca Serra d'Or» 513.

Entre moltes altres efemèrides, algunes de les quals es van celebrar —el centenari del naixement de Joan Brossa o de Teresa Pàmies, per exemple— i d'altres van ser oblidades —com ara el 150è aniversari de Víctor Català—, l'any 2019 va ser també l'any de la Colla de Sabadell.¹ Feia cent anys que aquell grup encapçalat per

1. En ressegueix detalladament tots els actes i vindicacions Anton Carbonell, del Col·lectiu Pere Quart, al número anterior de la revista: vg. Anton Carbonell, «Any Colla de Sabadell 2019», *Llengua & Literatura*, 31 (2021), ps. 223-237.